

*Preek van 21 mei 2017, 6^e van Pasen
gehouden in De Morgenster in Papendrecht
door Piet van Die*

BRIEF AAN JAKOBUS

Vergis u niet: alleen horen is niet genoeg, u moet wat u gehoord hebt ook doen. (Jakobus 1,22)

Beste Jakobus,

Zoals je ziet heb ik jouw woorden als motto boven deze brief gezet. Het zijn woorden die niets aan duidelijkheid te wensen overlaten. ‘Geen woorden, maar daden,’ zouden wij zeggen. Dat is, moet je weten, het motto van een bekende sportclub uit onze tijd.

Nu zeg ik al een heleboel dingen. ‘Sportclub’ en ‘onze tijd’. Laat ik ons even voorstellen. Wij zijn een kerk uit het jaar 2017 – pakweg 1950 jaar later dan jij je brief schreef. Daarom schreef ik ook ‘sportclub’. Jij en je tijdgenoten weten wat sport is, maar kenden het voetbal nog niet. Het woord zegt het al: het is een sport die je met een bal en je voeten speelt. Doet er verder niet toe. Het is slechts een simpel voorbeeld van hoe de tijd veranderd is.

Maar de boodschap van ‘geen woorden, maar daden’ is dus nog steeds actueel. Ze gaat er bij veel mensen in als koek. No-nonsense. De dingen aanpakken. Niet teveel praten. Actie. Maar toch wil ik daar wat voorzichtige vraagtekens bij plaatsen.

Laat ik daarbij teruggrijpen op dat clublied ‘Geen woorden, maar daden’. De club die het betreft is een club van aanpakken, van ‘opstropen, die mouwen’. Maar het is tegelijk de club van falen en lijden. De daden kwamen lange tijd niet uit de verf, om het zacht te zeggen. Toevallig is de club dit jaar kampioen geworden. Maar het feest dat toen in onze regio losbrak, en de uitzinnige vreugde die daarbij te zien was, toonden alleen maar hoe gefrustreerd het verlangen lange tijd is geweest. Geen woorden, maar daden? Ook dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan.

Mijn vraag luidt: zou dat ook niet gelden voor gelovigen, Jakobus? Ik ben het met je eens, hoor. De Amerikanen zeggen: *'Practice what you preach and preach what you practice'* – *'Breng wat je preekt in praktijk en preek wat je in praktijk brengt.'* Maar juist in die praktijk valt het vaak tegen. Er is veel dat ons bij de handen afbreekt. Wij zijn, om zo te zeggen, vaak zelf Feyenoord. Feyenoord is de naam van de club waarover ik het had. Dat had ik nog niet gezegd.

Het zit soms tegen, wil ik maar zeggen. Mensen zijn niet perfect. Daarom draagt je boodschap zelfs een gevaar in zich: ze kan ook te moralistisch worden. De lat kan te hoog gelegd worden. Ik weet uit ervaring hoeveel mensen uit de kerk kampen met het gevoel altijd maar tekort te schieten. Je zou het op het eerste gezicht niet zeggen, maar onder de gezichten van kerkgangers ligt een stuwmeer van schuldgevoelens. Voor hen voel ik me ook verantwoordelijk.

Anderen hebben daar helemaal geen last van. Ze drijven zichzelf en anderen steeds maar op tot activisme: dit moet en dat moet. Bij sommigen heb ik zelfs weleens het idee dat ze zich graag voordoen als een moreel geweten, maar heimelijk willen heersen over anderen. En dat kan natuurlijk niet, zeker niet de kerk waar we moeten opkomen voor de kwetsbaren. Bovendien, van al dat dit-moet-je-doen en dat-mag-je-niet-doen wordt een mens doodmoe – een kwaal waar we maatschappelijk in het algemeen al aan lijden. Een nieuw wetticisme. Het put uit.

Iemand die dat als de beste wist was Luther. Hij was een groot hervormer van de kerk van een aantal eeuwen geleden. We vieren dit jaar toevallig dat hij 500 jaar geleden in actie kwam. Hij leed verschrikkelijk onder een moralistische kerk. Dit niet doen en dat niet doen. Geloof als een soort economie. Je moet het zelf verdienen. Het hangt aan jouw prestaties. Toen hij eenmaal bevrijd was van dat juk, keerde hij zich er met elke vezel in zijn lichaam tegen. Luther wilde zelfs jouw brief uit de Bijbel schrappen. 'Een strooien brief' noemde hij het. Een lichtgewicht. Ik ben het niet met hem eens. Maar ik begrijp zijn allergie.

Die begrijp ik zeker als ik zinnen in je brief lees zoals: ‘Neem je in acht voor de wereld en blijf onberispelijk.’ Alsof alles wat niet-kerk is, slecht is. Zo zwart-wit kunnen wij niet meer denken. De wereld valt vaak juist mee en de kerk tegen. En ‘onberispelijk’? Dat soort hoge idealen kan al snel leiden tot een dwangmatige levenshouding. En een dwangmatige levenshouding leidt tot ongelukken, zo heeft de geschiedenis in ruimte mate laten zien. Wie al te hoge idealen heeft, wordt blind voor zijn eigen schaduwzijden en projecteert die vervolgens op de ander. De meest extreme vorm daarvan is wel het fundamentalisme dat onberispelijkheid boven mensen stelt en dus mensen eraan opoffert.

Ik weet natuurlijk wel: dat wil jij ook niet. Maar mij is eerder de nederigheid lief die ik bij een dichter las. Hij zei: ‘Een christen is iemand die weet dat hij het niet is.’ Ik ben in het algemeen meer van het soort geloof dat niet pretendeert veel te weten. Je moet niet al te grote woorden spreken. En dat is nu juist ook het gevoel dat ik weleens bij jouw brief krijg. De boodschap van ‘geen woorden, maar daden’ is er zelf ook een van grote woorden.

En toch, we raken maar niet van je boodschap af. Luther niet en wij ook niet. En ik zou het ook niet willen. Want in de wereld en in de kerk hebben we altijd ook tegenstemmen nodig. Stemmen die verontrusten. Stemmen die ons opwekken uit onze slaap. Stemmen die ons anders laten kijken. Stemmen die soms een gevaarlijke boodschap aandurven.

Daar komt bij: in het netwerk van mensen waarvan Jezus het middelpunt is, hebben de mensen allemaal hun eigen perspectief op Christus. We zitten namelijk allemaal op een eigen punt in dat web rond Jezus en kijken vanuit verschillende punten naar het middelpunt. En al die verschillende gezichtspunten hebben we nodig om de rijkdom van de boodschap van en over Jezus te kunnen peilen. Daarom hebben we naast die van Paulus ook jouw stem nodig – al staat die er, zo lijkt het, recht tegenover.

Want Paulus liet dan wel zien dat we Gods liefde niet hoefden te verdienen, dat ze *gratis* is en dus los van elke economie – jij benadrukt vooral dat die boodschap tegelijk niet *goedkoop* is. Een geloof zonder werken is dood. En dat blijft een

waarheid van alle tijden. Jij laat als geen ander zien dat geloven geen leer is die je aanneemt, maar dat geloven eerst en vooral een *manier van leven* is.

Die boodschap is me dierbaar. Want ze laat zien dat geloven verantwoordelijkheid en lijfelijkheid met zich meebrengt. Geloven is niet alleen een zaak is van het hart, maar van het hele lijf: van hart en hoofd én handen. Van rituelen én diaconie, van zingen én een luisterend oor of helpende hand bieden. Van al onze zintuigen dus. Daarom is jouw boodschap een remedie tegen een kwaal die we allemaal met ons meedragen: het virus van de vrijblijvendheid.

Daarom neem ik jouw boodschap ter harte. Jij bent als die boomdeskundige die ik ooit op een boom zag kloppen. ‘Waarom doe je dat?’ vroeg ik. ‘Dan kan ik horen of het hout nog leeft,’ zei hij. Zo kan ook de kerk aan de buitenkant nog levend lijken, maar van binnen al vermolmen door regelzucht of lauwheid. Jij bent als die boomchirurg. Je klopt op het hout van de kerk: leeft het nog? Stroomt het nog? Anders dient ze nergens meer voor. En het is fijn dat iemand als jij stem heeft gekregen in de Bijbel.

Nog even terug naar Feyenoord. Want misschien blijft dat wel het beste beeld voor waar het in jouw boodschap over gaat. Na een lange weg van proberen en falen, van opstaan en opnieuw beginnen, van hoop en frustratie, was daar vorige week zondag dan ineens dat volksfeest. Voor mij was het een gelijkenis van het Koninkrijk van God. Na een weg van vallen en opstaan, van falen, lijden en tegelijk de hoop niet opgeven, van mislukkingen en doorzetten, zal voor de mensheid eens het feest van Gods koninkrijk losbreken. Niet dat wij dat dan op eigen conto zullen kunnen schrijven. Maar zonder ons komt het er ook niet. God roept ons om in beweging te komen. Om bij Jezus in de buurt te blijven en hem te volgen. Die stem van God horen wij in en achter jouw brief.

Daarom, beste Jakobus, dank voor je nuchtere en reële boodschap. We zullen eraan werken. Met vallen en opstaan. In het vertrouwen dat opstaan het laatste woord heeft.

Een hartelijke groet, mede namens De Morgenster, Piet van Die